

Colecția BIBLIOTECA POLIROM este coordonată
de Bogdan-Alexandru Stănescu.

Gaito Gazdanov, *Prizrak Aleksandra Vol'fa*

© 2014 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: © Eduard Alt/Dreamstime.com

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

GAZDANOV, GAITO

Spectrul lui Alexander Wolf / Gaito Gazdanov; trad. din lb. rusă și note de Adriana Liciu. – Iași: Polirom, 2014

ISBN print: 978-973-46-4141-3

ISBN ePub: 978-973-46-4318-9

ISBN PDF: 978-973-46-4319-6

I. Liciu, Adriana (trad.)

821.161.1-31 = 135.1

Printed in ROMANIA

Gaito Gazdanov

Spectrul lui
Alexander Wolf

Traducere din limba rusă și note
de Adriana Liciu

POLIROM
2014

Odată, intrând în apartamentul ei – aveam cheia mea, dată de ea – am auzit-o pe Elena Nikolaevna cântând. Am rămas locului. Cânta cu voce scăzută o romanță spaniolă. Era o melodie din acelea care pot să se nască numai în sud și a căror apariție nu ți-o poți imagina decât asociată cu lumina soarelui. Melodia aceea avea în ea, într-un fel de neînțeles, lumină, așa cum altele pot avea zăpadă, așa cum în altele poți simți noaptea. Când am intrat în cameră, ea a zâmbit și mi-a spus:

— Lucrul cel mai nostim e că n-am bănuț niciodată că știu romanța asta. Am auzit-o acum patru ani la un concert, pe urmă o dată, nu știu cum, la gramofon, și uite acum mi-am dat seama că mi-o amintesc.

— Și poate că, într-adevăr, am spus eu răspunzând fără să vreau gândului ei, până la urmă nu este totul chiar atât de deprimant și nu toate lucrurile pozitive sunt întotdeauna și neapărat iluzorii.

— Tu ești de felul tău cald și plușat, a spus ea fără nici o legătură cu începutul discuției, și când nu ironizezi, ideile tale sunt și ele calde și plușate. Iar capacitatea de a gândi e un mare handicap pentru tine, fiindcă fără ea ai fi cu siguranță fericit.

Pe mine mă interesa cel mai mult vechea întrebare, ce se întâmplase cu ea înainte de a veni la Paris. Ce anume, ce sentiment înghețase pentru atâta vreme în ochii ei și de unde venea această răceală sufletească. Știam totuși, dintr-o îndelungată experiență, că farmecul

sau puterea de atracție a unei femei existau pentru mine numai atâta timp cât în ea rămânea ceva necunoscut, un teritoriu invizibil care să-mi dea posibilitatea – sau iluzia – de a-i crea din nou și din nou imaginea, prezentându-mi-o așa cum aș dori eu să o văd, nu așa cum este ea în realitate. Nu mergeam chiar până la a prefera minciuna sau falsul unui adevăr prea banal, dar cunoașterea mult prea profundă comporta un pericol cert: faptul că nu doream să mă mai întorc, ca în cazul unei cărți citite și înțelese. În același timp, dorința de a ști era întotdeauna strâns legată de sentiment, și nici un fel de argumente nu puteau schimba acest lucru. În absența acestui pericol sufletesc și a evidenței lui, viața mi s-ar părea, cu siguranță, prea fadă. Eram convins că o anumită perioadă din viața Elenei Nikolaevna era învăluită în umbră, și voiam să știu ai cui ochi își lăsaseră imaginea nestrămutată în ochii ei, a cui răceală pătrunsese atât de adânc în trupul ei și, mai important decât orice, de ce se întâmplase acest lucru.

Dar oricât de puternică era dorința mea de a afla, nu mă grăbeam, nădăjduiam că voi avea timp pentru asta. Am simțit pentru prima dată posibilitatea unei încrederi sufletești din partea Elenei Nikolaevna la un moment dat, când, așezată lângă mine pe canapea, și-a pus deodată mâinile pe umărul meu cu o mișcare nehotărâtă și cu totul neobișnuită, și gestul acesta care nu îi stătea deloc în fire a fost mai semnificativ decât orice cuvinte. I-am privit chipul; dar ochii nu reușiseră încă să îi urmeze trupul și își păstrau expresia liniștită. Și m-am gândit că ea nu mai era deja cea care fusese cu un timp în urmă – și, poate,

nu avea să mai fie niciodată. Uneori, povestindu-mi lucruri neînsemnate despre o perioadă sau alta din viața ei, spune „amantul meu de-atunci“ sau „era un amant de-al meu“ și, de fiecare dată, auzind aceste cuvinte chiar din gura ei, cu referire la ea, încercam un sentiment neplăcut, deși știam că era așa și nu altfel și că nu puteam elimina după bunul meu plac nici un eveniment din viața ei, pentru că, fără el, ea nu ar mai fi existat pentru mine, iar faptul de a fi avut un amant mai mult sau mai puțin ar fi făcut ca eu să nu o mai întâlnesc niciodată. În afară de asta, ea rostea cuvântul ăsta ca și cum ar fi fost vorba despre un servitor oarecare și, de fiecare dată, vremelnic.

Mi s-a întâmplat nu o dată să observ, cu constantă uimire, că femeile erau de obicei sincere cu mine și îmi povesteau cu dragă inimă viața lor. Am ascultat o mulțime de mărturisiri, unele care chiar mă făceau să mă simt stânjenit. Cel mai inexplicabil mi se părea faptul că aproape cu niciuna dintre interlocutoarele mele nu aveam de fapt nici o relație, nu eram decât simple cunoștințe. Nu o dată mi-am pus întrebarea: prin ce se pot justifica, la drept vorbind, asemenea confesiuni, lipsite de absolut orice motivație, fie interioară, fie exterioară? Dar cum, la urma urmelor, nu mă interesa peste măsură acest lucru, n-am pierdut niciodată prea multă vreme cu analizarea lui. Știam doar că femeile erau deschise cu mine și că acest lucru mi-era mai mult decât suficient, fiindcă mi se mai întâmpla să pic din pricina lui în situații penibile. Elena Nikolaevna era o excepție în această privință. Era, ce-i drept, capabilă să

repete de câteva ori „fostul meu amant“ sau „amantul meu de-atunci“, dar pe un ton de parcă ar fi spus „spălătoreasa mea“ sau „bucătăreasa mea“ – și asta era tot. Foarte rar avea clipe de sinceritate; atunci povestea câte ceva și, dintr-odată, era dură față de mine – spunea lucrurilor pe nume, cu detalii prea naturaliste, și îmi părea rău pentru ea. Dar lucrul despre care nu vorbise până atunci niciodată, în nici un fel de împrejurare, era viața ei sufletească.

Într-o seară eram la ea; prin perdelele ridicate pe jumătate răzbătea din stradă lumina mată a felinarelor sferice. Aplica de deasupra canapelei ei era aprinsă. M-am ridicat și m-am apropiat de fereastră. Cerul era senin și plin de stele.

— Uneori mi-e milă de tine, am spus. Am impresia că ai fost nu o dată înșelată și că după aceea, de câte ori ți s-a întâmplat să spui ceva pe care mai bine îl treceai sub tăcere, te-ai căit. Mă tem că printre adoratorii tăi au fost oameni care nu se pot numi gentlemen și că acum, după ce te-ai ars cu supa, sufli și în iaurt.

Ea s-a întors. Tăcea, cu o expresie absentă și distantă pe chip.

— Dar, am continuat eu, poate ai un fel de pneumotorax sufletesc. Ce doctor a avut cruzimea să facă așa ceva?

— Acum doi ani, la Londra, a spus ea cu o voce calmă și leneșă, am cunoscut un bărbat.

Și o anumită intonație a ei, aproape insesizabilă, m-a făcut să devin deodată atent. Mi s-a părut că dacă mă apropiam de ea, sau dacă mă așezam în fotoliul de lângă canapea, sau, oricum, dacă fac câțiva pași prin cameră,

chiar cea dintâi mișcare a mea avea să îi schimbe starea de spirit, iar eu nu aveam să mai aflu ce voise să-mi spună. Nici măcar nu am întors capul – și așa, încremenit și încordat, am început să îi ascult povestea. A vorbit de data asta cu o sinceritate deplină și lipsită de apărare: s-a petrecut ceea ce așteptam demult, cu perseverență.

Începutul fusese la o serată, la niște cunoscuți ai ei. Gazda era un bărbat la cincizeci de ani, iar soția lui era cu douăzeci de ani mai tânără.

Am vrut să întreb ce importanță aveau pentru desfășurarea povestirii amănuntele legate de vârsta gazdelor, dar am tăcut.

După o masă îmbelșugată, au urmat tot felul de improvizatii. Unul dintre oaspeți a cântat suficient de bine, un altul a declamat niște versuri, o doamnă a interpretat un dans foarte frumos. Ultimul s-a produs un bărbat înalt, care a cântat la pian câteva piese de Scriabin. Această muzică a produs o impresie extrem de apăsătoare asupra Elenei Nikolaevna, impresie pe care ea a legat-o fără voie de interpret. Când, pe la mijlocul serii, el a invitat-o la dans, ea a trebuit să facă un efort ca să nu-l refuze. Dar el dansa minunat și s-a dovedit, după cum s-a exprimat ea, cel mai interesant interlocutor pe care îl întâlnește vreodată. Avea un chip palid și ochi foarte strălucitori. Spunea lucruri inteligente, pline de adevăr și care, nu se știe cum, se potriveau tot timpul cu ritmul muzicii după care dansau. Acest om era un prieten al amfitrionului și amantul soției acestuia. Elena Nikolaevna vedea privirea insistentă a ochilor ei albaștri, care nu se desprindeau nici o clipă de partenerul ei.

Au vorbit despre America, despre Hollywood, despre Italia, despre Paris, el le cunoștea foarte bine pe toate, de parcă trăise peste tot ani de zile. Citise toate cărțile apărute în ultimii ani, era extrem de bine pus la punct în această privință; era meloman și nu se pricepea deloc la pictură. Când serata s-a terminat și el s-a apropiat ca să-și ia rămas bun, ea a observat cu mirare, pentru prima oară, că nu era foarte tânăr: figura lui suferise parcă în acele câteva minute o schimbare stranie. Dar ea și-a amintit de această impresie abia mult mai târziu.

A trecut o săptămână, el i-a telefonat și s-au întâlnit la un restaurant unde au luat cina. El a fost iarăși ca în seara când s-au cunoscut. Cânta acolo o orchestră de țigani unguri – cu sunete tânguitoare de vioară, cu nelipsite lungiri penibil de ispititoare ale melodiei, care se curmau brusc pentru ca după aceea să înceapă un ritm îndrăcit, aducând cu imaginea sonoră a unei curse de cai pe o imensă câmpie imaginată. El a ascultat atent și pe urmă a spus:

— În Europa există o singură țară unde se poate înțelege cu adevărat ce este spațiul: Rusia. Dar poate că dumitale nu-ți place geografia, mai cu seamă la restaurant. Nu ți se pare că tot ce se petrece este de fapt miraculos?

— Am auzit atât de des această frază, încât pentru mine și-a pierdut puterea de convingere.

— Cu toate astea, chiar așa e, iar sărmanii dumitale interlocutori aveau dreptate.

— Uneori nu e nimic mai plictisitor decât să ai dreptate.